

Foto: Tarmo Uusitalo

Arbetsgrupp: Heikki Kuoppala, Jani Leivo och Jussi Pirkkonen

Godkänd 16.3.2020, Anna Rakemaa, skogsdirektör

Innehåll

1	Ersättning av skada	3
1.1	Skada som ersätts	3
1.2	Utvecklingsduglig plantskog.....	3
1.3	Avsevärd värdeminskning	4
2	Utvärdering i fält	5
2.1	Provytornas antal och placering.....	5
2.2	Mätningar på provytan	6
3	Upprepade skador	9
3.1	Mätningar i fält.....	9
3.2	Att minska ersättningen	10
4	Utvärdering av åtgärdsförslag	11
5	Utvärdering av bestånd som är grövre än plantskog	12

Anvisningar för fältutvärdering av hjortdjursskador

I viltskadelagen 105/2009 och statsrådets förordning om viltskador (268/2017) bestäms om ersättning för de skogsskador som hjortdjur orsakar och grunderna till ersättningen. Avsikten med den här anvisningen är att förtydliga och förenhetliga tillämpandet av författningarna och praxis vid fältutvärdering.

1 Ersättning av skada

1.1 Skada som ersätts

Av skogsskador som orsakats av hjortdjur kan den ekonomiska skada ersättas som orsakas av en avsevärd värdeminskning i fråga om skogsodlingsmaterial samt en avsevärd värdeminskning i fråga om plantskog eller äldre trädbestånd samt av nödvändig kompletteringsodling eller ny beskogning av skadeområdet.

En skada som orsakats av vilt ersätts om det sammanlagda beloppet av de skador som den sökande lidit överstiger 170 euro per kalenderår. Om en skada ersätts får den som söker ersättning också ersättning för de värderingskostnader som han eller hon har betalt och som kan anses behövliga och rimliga med tanke på skadeutredningen.

Maximibeloppet av ersättningen får inte överstiga den skadade egendomens gängse värde (Viltskadelagens 9 §). Bara om plantskogen före skadan har varit utvecklingsduglig kan ersättning betalas ut. Om plantskogen ej har varit utvecklingsduglig kan en hjortdjursskada inte sänka värdet betydligt och då kan ersättning ej betalas.

1.2 Utvecklingsduglig plantskog

I en utvecklingsduglig plantskog finns det utvecklingsdugliga plantor jämnt fördelat enligt följande minimikrav:

	Södra och mellersta Finland	Norra Finland
Barrträdsdominerad plantskog	1500 st/ha	1200 st/ha
Lövträdsdominerad plantskog	1100 st/ha	1100 st/ha

De utvecklingsdugliga trädslagen har presenterats i skogslagens 8 §. Utvecklingsdugliga anses plantor vara som har en livskraftig topp och som är oskadda samt som till sin storlek passar in i plantskogen. Glasbjörken är ett utvecklingsdugligt huvudträdsdrag bara på torvmark, momarkers försumpade delar och tät ler- eller mjäladominerad jord. På andra växtplatser får glasbjörk användas som kompletterande trädslag, i norra Finland kan glasbjörken utgöra 50 % av trädbeståndet och på andra håll i Finland 20 %.

Till exempel en plantskog dominerad av tall i södra Finland där det före hjortdjursskadan har funnits 1 000 utvecklingsdugliga plantor per hektar har inte varit utvecklingsduglig. Därför betalas inte heller någon ersättning ut för hjortdjursskadan.

1.3 Avsevärd värdeminskning

Ersättning betalas inte om antalet oskadda plantor av utvecklingsdugliga trädslag jämt fördelade överstiger skogsvårdsrekommendationerna för planttäthet vid skogsförnyring.

Vid skogsförnyelse är målet en plantskog där det efter plantskogsvården finns ett antal plantor som stämmer med skogsvårdsrekommendationerna.

Eftersträvad täthet per trädslag:

Tall, glasbjörk, masurbjörk, asp, annat lövträd och annat barrträd	2000 st./ha
Gran	1800 st./ha
Vårtbjörk	1600 st./ha
Lärkträd	1300 st./ha
Hybridasp	1000 st./ha

Av skogsskador som orsakats av hjortdjur kan den ekonomiska skada ersättas som orsakas av en avsevärd värdeminskning. Värdeminskningen är avsevärd om det efter plantskogsvården i plantskogen på grund av hjortdjursskada finns mindre än 2000 st./ha (tall) oskadade plantor.

2 Utvärdering i fält

2.1 Provyternas antal och placering

När skadorna utvärderas är det ofta bra att börja med att få en helhetsöversikt av skadeområdet för att få en generell överblick av skadan och för att garantera att det handlar om hjortdjursskada. Det område där den anmälda skadan har skett kan vid behov delas upp i flera skadefigurer. Det måste finnas grund för att göra den här indelningen och den ska inte göras till exempel för att ståndorten växlar eller för att plantskogen varierar i höjd. Minimiarelen för en skadefigur är 0,1 ha.

Terrängutvärderingen genomförs alltid per figur. Om det vid granskning av det skadade området eller i samband med provytemätningar visar sig att antalet oskadade plantor jämnt fördelat över hela den skadade figuren eller på en tydlig delfigur överskrider den planttäthet som presenterades i punkt 1.3 kan ersättning för skadan inte betalas ut.

Skadeutvärderingen görs genom utvärdering av cirkelprovytor som är 50 m² stora (radie 3,99 meter). Provyterna placeras systematiskt ut på den skadade figuren enligt Maastos funktion för provyteplacering.

Figurens storlek, ha	Linje- och provytemellanrum, m	Provytor cirka, st/ha
0-2,0	30	11
2,1-4,0	40	6
4,1- 6,0	50	4
6,1-10,0	60	3
>10,0	80	2

Om figuren måste delas upp i delfigurer i terrängen ritas provytenätverket på delfiguren på samma sätt.

När provytenätverket görs upp ska man fästa uppmärksamhet vid att provytorna fördelas på ett representativt sätt på den skadade figuren.

Om provytan råkar finnas på en plats med väldigt lite träd (till exempel en berghäll) eller en på annat sätt avvikande plats (till exempel grupp av naturvårdsträd) kan den flyttas till exempel ett avstånd som motsvarar 1-3 provytekäppars längd i färdriktningen. Om den öppna ytan är stor men det inte finns behov av att dela upp den i delfigurer avläses provytans resultat som normalt.

2.2 Mätningar på provytan

De mätningar som görs på provytan riktas in på plantor som är avsedda för att odlas. Saken kan tolkas så att det handlar om plantor som hade lämnats kvar att växa om det vore frågan om en röjning av plantskog enligt skogsvårdsrekommendationerna.

De rekommenderade tätheterna är:

- Tall 2000–2200 st./ha, i Norra Finland 1800–2200 st./ha
- Tall, sådda bestånd på torr mo 2500–3000 st./ha
- Gran 1500–2000 st./ha
- Vårtbjörk cirka 1600 st./ha
- Glasbjörk 2000–2500 st./ha
- Lärkträd cirka 1600 st./ha
- Asp 1200–2000 st./ha

Om risken för upprepade hjortdjursskador eller till exempel snöskador är stor kan tätheten i plantskogen räknas med större siffror än de ovan nämnda. Den största tätheten per figur och provyta kan i en låg tallplantskog (under 3 meter) vara 3 000 st./ha.

De för odling avsedda plantorna noteras per provyta. Från provytan avläses i första hand de plantor man hade lämnat kvar i samband med plantskogsvård. Om det i närheten av en planta (högst på ungefär en meters avstånd) som enligt ovan nämnda skulle klassificeras som skadad av hjortdjur finns en ersättande planta så räknas den skadade plantan inte med bland de plantor som utvärderas. Som ersättande planta kan, förutom huvudträdslaget, på alla ståndorter räknas tall och på minst frisk mo vårtbjörk, gran och asp. I plantskog där huvudträdslaget är tall räknas asp ändå inte som ersättande trädslag. Glasbjörk kan räknas som ersättande planta bara på de ovan nämnda ståndorterna där den kan anses vara utvecklingsdugligt huvudträdslag.

Som ersättande planta räknas bara plantor som passar in i fördelningen av plantor på ytan. Den ersättande plantan ska vara utvecklingsduglig och ska till sin storlek (barrträd ofta 2/3 av höjden på den skadade plantan) och kvalitet ersätta den skadade plantan.

Speciell uppmärksamhet ska fästas vid att asp eller glas- eller vårtbjörk som räknas som ersättande planta inte utvecklas så att de gör skada för det resterande beståndets utveckling, det vill säga utvecklas till överståndare.

På öppna partier kan också plantor som är högre än huvudträdslaget övre höjd och som enligt skogsvårdsrekommendationerna inte är utvecklingsdugliga på marken räknas med.

Från provytan med en radie på 3,99 meter avläses av de ovan nämnda plantorna

- a) oskadade och lindrigt skadade plantor samt
- b) illa skadade plantor.

Oskadade och lindrigt skadade plantor läses i sina egna klasser om det är oklart om det handlar om en skada som ersätts.

Plantor som är mindre än det skikt som odlas och som inte räknas med som plantor som odlas mäts bara om det antas att figuren kommer att förnyas eller kompletteringsplanteras med hjortdjursskademedel.

Skadeklasserna definieras i viltskadeförordningen per trädslag enligt följande:

	Tall	Gran och lärkträd	Vårtbjörk, glasbjörk, masurbjörk, asp, hybridasp, andra lövträd
I plantskog			
Skadeklass I, hela och lindrigt skadade plantor	- små skador på kvistarna (<75% av barrmassan) - stammen av vid första årsskottet, alla övre	- små skador på kvistarna (<75% av barrmassan) - stammen av vid första årsskottet	- stammens kapställe har en diameter på under 10 mm - under 75% av lövmassan förlorad

	kvistvarvs skott har inte skadats - under 25% av barken skadad	- under 25% av barken (på lärk) skadad	
Skadeklass II, illa skadade plantor	- plantan värre skadad än i klass I	- plantan värre skadad än i klass I - alla barkskador (på gran)	- *plantan värre skadad än i klass I - alla barkskador

Varje trädslags skador avläses enligt det i fråga varande trädslagets skadeklassificering. Som skadat huvudträdslag markeras det trädslag för vilket plantskogsvården har genomförts eller kommer att genomföras.

Från provytan (radie 5,64 meter) väljs det utvecklingsdugliga huvudträdslagets skikts tjockaste och oskadade träd och utgående från det mäts den övre höjden. Om det inte på provytan finns oskadade härskande träd så väljs det närmaste härskande trädet som är oskadat. Speciellt ska man se till att den övre höjden mäts från sådana plantor som i samband med röjning av plantskogen skulle lämnas kvar att växa och som inte är överståndare. Om skadan har uppstått på vintern och utvärderingen görs efter växtperioden måste man från medelhöjden dra av växtperiodens tillväxt. Den övre höjden utvärderas enligt den stund då den största delen av skadorna har uppkommit.

Den övre höjden markeras per träd vid punkten Pituus (m). För provytan markeras talet i kolumnen för medelhöjd, Kpit (m), i kolumnen för övre höjd, Vpit (m).

Den slutliga utvärderingen av ståndorten och definierandet av huvudträdslag görs per figur som avslutning på värderingen. Behovet av plantskogsvård utvärderas inte.

Skador orsakade av andra än hjortdjur tas inte med i utvärderingen. Om det på det skadade området görs en kompletteringsplantering eller omplantering ersätts de här åtgärderna bara till den del som det handlar om hjortdjursskada.

En hjortdjursskada ska utvärderas inom tre år efter att skadan uppkommit. Det här har motiverats med att det inte går att säkert slå fast vad som har orsakat skador som är äldre än det. Skadeklassificeringen görs alltid utifrån den situation som råder när värderingen görs.

De tre åren räknas från att skadan först uppkommer. I praktiken kan man tolka det som så, att den i fråga varande bestämmelsen betyder året då skadan utvärderas samt de tre föregående åren. Det betyder att skador som har uppkommit under åren 2017–2020 beaktas vid en utvärdering av hjortdjursskador som görs år 2020.

3 Upprepade skador

3.1 Mätningar i fält

Om plantskogens täthet före skadan i den första skadeutvärderingen har varit över 1500/1200 st./ha i barrträdsdominerat bestånd och 1100st./ha i lövträdsdominerat bestånd anses plantskogen vara utvecklingsduglig också i senare utvärderingar, oberoende av tätheten. Om det sedan den senaste skadan har gjorts kompletteringsplantering eller omplantering på ytan eller om det naturligt har uppstått en sådan mängd plantor att det motsvarar odling utvärderas plantskogens utvecklingsduglighet normalt.

Om den föregående skadeutvärderingen har gjorts tidigast tre år tidigare kan den nya utvärderingen göras på två sätt.

- Om skadorna efter den senaste skadan är tydligt urskiljbara görs skadeutvärderingen bara utgående från dem.
- Alla skador utvärderas som uppkommit under skadeåret och tre år innan det.

I alternativ b. måste man ta ställning till om den nya skadan huvudsakligen (>50 %) gäller plantor som har varit oskadda sedan den senaste skadan. Då dras den föregående ersättningen inte av från den nya ersättningen. I alla andra fall dras den tidigare ersättningen av från den ersättning som nu räknas ut.

Som plantskogens medelhöjd används den höjd som på motsvarande utvecklingsduglig plantskog skulle ha gällt innan den senaste skadan. På det sättet kan man eliminera skadornas inverkan på plantskogens höjd. Vid behov måste växtperiodens tillväxt dras av från övre höjden.

3.2 Att minska ersättningen

När ersättningen räknas ut avdrar man eventuella ersättningar som har betalats ut för betydande minskning av plantskogens eller äldre beståndets värde på samma skadade yta under de 3 föregående åren (viltskadelagen 20.3 §).

Avdraget görs inte om

- en kompletterings- eller omplantering har utförts på det skadade området sedan den förra skadan
- det på det skadade området har uppkommit utvecklingsdugliga plantor sedan den förra skadan som motsvarar det antal som skulle uppkomma i samband med kompletterings- eller omplantering
- den nya skadan huvudsakligen gäller plantor som sedan den förra skadan har varit oskadade (huvudsakligen = minst 50 %)

Med den här bestämmelsen vill man garantera att samma skada inte ersätts två gånger. När man räknar tiden bakåt börjar man från ansökningsdagen och tillbaka till på dagen tre år före den nu aktuella ansökan, alltså samma dag (ordningsnummer) i månaden (lagen om beräkning av laga tid 150/1930 4 §). Ersättningar som betalats efter detta datum dras av såvida inte viltskadelagens villkor för att låta bli att dra av uppfylls.

Tidigare ersättningar ska alltså bara beaktas i fall då den nya värderingen (3 års period) riktas in på skador som delvis redan har utvärderats och den nya skadan dessutom gäller plantor som redan en gång förut har skadats av hjortdjur.

Om tidigare utbetald ersättning ska dras av från den ersättning som nu betalas ut för samma område ska man i programmet mata in information om euromängd som dras av. Det här kontrollerar man från det föregående ersättningsbeslutet. Om tidigare utbetald ersättning dras av ska den nya

ersättningen räknas ut enligt plantskogens täthet innan den föregående skadan, inte enligt den nuvarande tätheten.

4 Utvärdering av åtgärdsförslag

För skogsskada som har orsakats av hjortdjur kan de ekonomiska förlusterna ersättas som beror på det skadade områdets oundvikliga kompletterings- eller omplantering.

Kompletteringsplantering kan göras om antalet utvecklingsdugliga plantor i plantskogen på grund av hjortdjursskada har sjunkit under de gränsvärden som anges i 11 § i statsrådets förordning om skötsel och användning av skog: i barrträdsdominerad plantskog under 1500/1200 st./ha och i lövträdsdominerad plantskog under 1100 st./ha och när det anses vara ändamålsenligt ur ett skogsvårdsperspektiv (speciellt med tanke på plantskogens höjd).

Omplantering görs när beståndet har varit utvecklingsdugligt innan skadan och när mängden oskadade och lindrigt skadade plantor efter skadan i södra Finland är under 600 st./ha och i norra Finland under 500 st./ha.

När planteringsbehovet avgörs beaktas alla utvecklingsdugliga plantor, alltså också de hela och lindrigt skadade plantorna och plantor av trädslag som enligt skogslagens 8 a § passar på ståndorten. När man definierar vilka plantor som är utvecklingsdugliga beaktas alltså också andra plantor än de som enligt hjortdjursskadeanvisningarna används för att bedöma tillväxt- och kvalitetsförlust. Som utvecklingsdugliga träd räknas dock inte telningar. För att läsa av plantor som inte hör till utvärderingen av hjortdjursskador kan man använda trädklass 13, som inte påverkar uträkningen av ersättning för tillväxt- och kvalitetsförlust, men som ger stamantal.

Det finns ingen skyldighet enligt lag att kompletteringsplantera eller omplantera en plantskog. Markägaren kan om denne så vill ta emot skadeersättning för tillväxt- och kvalitetsförlusten och enligt eget övervägande använda den för planteringsarbete.

Kostnaderna för kompletteringsplantering eller omplantering av en plantskog markeras under planteringskostnader i Maasto-applikationen.

Det måste finnas tillräckligt med medel för kompletteringsplantering eller omplantering (t.ex. 1 800 euro/ha) för att arbetet ska kunna genomföras. Planen för kompletterings- eller omplantering skrivs ut från Rihi och skickas till verkställaren av arbetet.

Ersättning för kompletterings- eller omplantering betalas ut utgående från verkliga, skäliga kostnader. Eftersom ersättningen inte kan överskrida skadans värde, ersätts inte till exempel anskaffningen av plantor som är mer värdefulla än de skadade plantorna. Kostnaderna för anskaffning av skydd för plantorna och gräsbekämpning ersätts inte heller.

5 Utvärdering av bestånd som är grövre än plantskog

När beståndets medeldiameter är minst 7 centimeter definieras hjortdjursskada som förlust av skogens förväntningsvärde (ej som mindre avverkningsvärde).

Mätningarna i terrängen görs som provyteutvärdering på samma sätt som vid utvärdering av plantskogsskada, men man använder en 100 kvadratmeter stor provyta (radie 5,64 m). Ersättningen räknas ut utgående från de skadade träd som skulle lämnas kvar i nästa gallring. Om de här träden inte kan specificeras med tillräcklig noggrannhet räknas ersättningen ut för alla träd som har skadats av hjortdjur. Om de oskadade trädens grundyta går under den gräns som gäller enligt lag i olikåldrig skog räknas ersättningen ut för hela beståndet på den skadade figuren.

För varje provyta:

- 1) Avläses alla oskadade träd och träd som skadats av hjortdjur.
- 2) Klassas alla skadade träd i skadeklasser enligt skadan på barken.
- 3) Mäts beståndets medelhöjd, medeldiameter och ålder.

I bestånd grövre än plantskog	Tall	Gran och lärkträd	Vårtbjörk, glasbjörk, masurbjörk, asp, hybridasp, andra lövträd
Liten barkskada	- mindre än 50 % av det skadade områdets bark skadad	- mindre än 25 % av det skadade områdets bark skadad (lärkträd)	- mindre än 25 % av det skadade områdets bark skadad (lärkträd)

Stor barkskada	- minst 50 % av det skadade områdets bark skadad	- minst 25 % av det skadade områdets bark skadad, eller det skadade området är större än 300 cm ² (lärkträd) - alla barkskador (gran)	- minst 25 % av det skadade områdets bark skadad, eller det skadade området är större än 300 cm ²
----------------	--	---	--

Maasto-programmet räknar ut ersättningen utgående från provytemätningarna.
ten perusteella.